

The lexical-semantic classification of borrowed lexemes in the declared thematic group has been singled out. The structure of foreign language sport terminology has been defined.

Key words: *sport terminology, borrowing, lexical-semantic classification, structure, use, functioning, postmodern prose.*

УДК 811.161.2'373:2:821.161.2-3/7.08

Д.В. Гурська

ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІЙНИХ ТЕОНІМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ (КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ)

Статтю присвячено дослідженню християнських теонімів з погляду їх стилістичної, прагматичної, лінгвокультурологічної маркованості шляхом компаративного аналізу. Це дало змогу виявити спільні та відмінні денотативні, референтні, конотативні значення зіставляваних номінацій, а також з'ясувати їхнє місце в системі Божих імен загалом.

Ключові слова: *сакральне, онім, теонім, релігійний дискурс, зіставний аналіз.*

Сакральне слово завжди привертало увагу дослідників. Для українських мовознавців актуальними залишаються проблеми функціонування української мови серед інших сакральних мов, питання перекладу богослужбових книг, релігійної літератури, особливості функціонування сакрального у функціональних стилях української мови (співвідношення сакрального з профанним) тощо. Прикметною ознакою сучасної лінгвістики є дослідження сакрального в системі лінгвокогнітивної, лінгвокультурологічної, порівняльно-історичної парадигм. У цьому контексті сакральна онімна лексика не становить винятку: сьогодні їй присвячено низку праць українських мовознавців. Вони аналізують її у функціонально-структурному (І. Бочарова, Ю. Браїлко, Н. Дзюбишина-Мельник, Н. Сологуб та ін.) і лінгвокогнітивному (лінгвокультурологічному) аспектах (Т. Вільчинська, Н. Мех, П. Мацьків, М. Скаб та ін.), з погляду теорії семантичного поля (С. Бібла, Н. Піддубна, Н. Пуряєва, Ю. Осінчук та ін.).

Вивчення теонімів у релігійному дискурсі не так широко запрезентовано в сучасному українському мовознавстві: маємо на сьогодні лише поокремі розвідки.

У зіставному аспекті теоніми Біблії та їх функціонування в українській художній літературі досі не вивчалися, що й визначає актуальність пропонованої статті. У ній теоніми, наявні в релігійному дискурсі, буде розглянуто із застосуванням техніки компаративного аналізу, що дасть змогу глибше пізнати їхню природу, виявити спільні та відмінні денотативні, референтні, конотативні значення зіставляваних номінацій, з'ясувати їхнє місце у системі Божих імен загалом.

Назва *Творець* як одне з імен Бога вербалізує Боже творче начало: *Бо так промовляє Господь, Творець неба. Він той Бог, що землю вформував та її вчинив, і міцно поставив її; не як порожнечу її створив, – на проживання на ній Він її вформував. Я – Господь, і нема більше іншого Бога!* [1, 898]. У релігійному дискурсі згадана лексема позначає також богів-ідолів: *“Який дасть пожиток бовван, що його вирізьбив творець його, і відлив, і вчитель неправди, що творець його мав охоту чинити богів цих німих?”* [1, 1156]. Сучасні українські письменники, вживаючи теонім *Творець*, здебільшого також мають на увазі Першотворця, Бога-Отця, Божественне Начало: *І саме тієї миті хтось, а може, і сам Творець, про чие існування я ніколи не сперечалася, але й подеколи й нетвердо в Нього вірила, нечутним голосом повідомив, що відтепер від мене залишилася тільки моя душа.* [5, 150]. Автори, розуміють теонім *Творець*, як той, що творить: *Ми не станемо вбивати ні тварин, ні людей, бо все – Боже творіння.* [8, 105].

Номінація *Бог-Отець* у біблійному тексті є компонентом Святої Трійці – Бога Отця, Сина і Святого Духа. З огляду на це ця назва є канонічною, яка спирається на давню українську християнську традицію. Українські переклади Біблії Івана Огієнка, Івана Хоменка, Пантелеймона Куліша послідовно вживають назву *Отець* як одне з імен Бога, натомість в українському перекладі Біблії Рафаїла Туркочяка натрапляємо на номінацію *Батько* (порівняємо: *Бо Отець любить Сина, і показує все, що Сам робить, Йому. І покаже Йому діла більші від цих, щоб ви дивувались* (Ів 5: 20); *Отець бо любить Сина й усе являє йому, що сам чинить. І більші від цих діла являть йому, щоб ви дивувались* (Ів 5: 20); *Отець бо любить Сина, і все показує Йому, що сам*

робить; і більші сих покаже Йому діла, щоб ви дивувались (Ів 5: 20); Бо Батько любить Сина і показує йому все, що сам робить; і покаже йому справи ще більші від цих, щоб ви дивувалися (Ів 5: 0). [6, 54]. Найменування Бог-Отець в сучасній українській літературі вживається досить часто (Золотий хрестик, знайдений на тілі, засліпив усім очі, але не міг засліпити Отця Небесного, що видить усе на землі й під землею [7, 38]), інколи замінюється номеном Отче, коли мається на увазі звернення до Вищої сили: І люди з плачем стали мовити перше, що на їхню думку було найпомічніше «Отче наш»... [8, 6], Бородань перехрестився, щиро змовив вголос «Отче наш» та «Богородице Діво радуйся...»... [2, 45-46], Досліджуючи релігійний дискурс сучасної української прози, зустрічаємо вживання найменування Отець невід’ємно від біблійного значення трійці: Лукаш взяв склянку з водою, швидко сказав: «Во ім’я Отця, і сина, і Святого духа...» й вилив воду на камінь і скорчене тіло Олександера Домницького [7, 38]. Хоча лексема Отець у релігійному дискурсі не завжди означає ім’я Бога: Як сказано в Біблії «отці їли виноград, а в дітей оскома» [8, 7]. і має світське значення батько.

Назва Бог спасіння об’єктивує “заходи” Бога, спрямовані на ліквідацію гріха і смерті і повернення людини в первісний стан – лоно Боже, які категоризуються в Новому Заповіті через перемогу гріха смертю і воскресінням Ісуса Христа, які дають віруючій людині шанс на вічне спасіння і нове життя. Однак повноту спасіння християни пізнають у часи другого пришестя Ісуса Христа. Спасіння розглядається як дар Божий – дар любові та добра: “А Бог доводить Свою любов до нас тим, що Христос умер за нас, коли ми були ще грішниками” [1, 1392]; Ти кажеш про Бога?! У такому разі, те, що я є жінкою, не є винагорода за любов Бога до мене [5, 250], Якщо вона має що сьогодні з’їсти – значить, Бог існує, і Він добрий [3, 34], дар благодаті: Бо з’явилася Божа благодать, що спасає всіх людей, і навчає нас, щоб ми, відцуравшись безбожності та світських пожадливіостей, жили помірковано та праведно, і побожно в теперішнім віці, і чекали блаженної надії та з’явлення слави великого Бога й Спаси нашого Христа Ісуса, що Самого Себе дав за нас, щоб нас визволити від усякого беззаконства та очистити Собі людей вибраних, у добрих ділах запопадливих [1, 1467], От ти не сподіваєшся ні на що, а тут на тобі – повне блаженство за просто так, З Божої ласки [3, 125]; дар милосердя та прощення гріхів: “Благословенний Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що великою Своєю милістю віродив нас до живої надії через воскресення з мертвих Ісуса Христа, на спадщину нетлінну й непорочну та нев’янучу, заховану в небі для вас, що ви бережені силою Божою через віру на спасіння, яке готове з’явитися останнього часу” [1, 1487], ...Милосердний Боже, чому ти відмовився від мене? Чим я тебе так прогнівила, що ти зняв перст свій з мого чола і передав мене в руки молодого диявола...[5, 100], І Бог скаже мені: “Ну, Теофіле, цього разу я тобі прощаю, нікудишнім ти чоловіком виріс, але Бог з тобою, на!” Таке теж може бути, хіба ні? [3, 125].

Назва Спаситель у біблійному тексті об’єктивує Бога, який рятує свій народ чи окрему людину, а також світ і тіло Христа (Його церкву). Цей номен стосується здебільшого Ісуса Христа, який своєю смертю, воскресінням, вознесенням на небо втілює ідею спасіння людства, яка реалізується під час другого пришестя: ...ви бережені силою Божою через віру на спасіння, яке готове з’явитися останнього часу [1, 1487]. З назвою Спаситель корелює референт Викупитель, що номінує найвеличнішу сторінку земного життя Ісуса Христа, Його смерть в ім’я есхатологічної перспективи людства. Переклад Іваном Огієнком єврейського слова гоель “захисник”, “месник” [9, 421–422] українською старослов’янізмом (викупитель) свідчить про дотримання тенденції до архаїзації сакральної лексики української мови. «З погляду сучасної української мови це поняття, на думку, доцільно було б передати лексемами визволитель, спаситель чи навіть рятівник», – зазначає П. Мацьків, досліджуючи різні переклади Святого письма та доцільність вживання тих чи інших теонімів. [6, 48]; «Це ім’я Бога вказує на особливі взаємини Бога і вибраного народу. Бог приймає на себе роль найближчого родича, що передбачає обов’язок викупу його з неволі» [9, 421–422]. Саме віра в рятівну силу Христа навіртає людину на життя “по духу” як найвищій категоріальній субстанції теоцентризму: Однак існував ще й інший світ, перед яким у них теж був обов’язок, значно поважніший, бо йшлося про спасіння душі, аби не постати перед Господом з нечистим сумлінням [7, 153], Далі, зрозумілими для Марії словами, він казав про віру у Всевишнього, спокуту й порятунок, а ще далі – прославляв святість Бога [4, 47], Біль розчавлює мене. Боже, одна надія на тебе! Рятуй мене хоч ти, Боже... [5, 47].

Релігійний дискурс художньої літератури засвідчує високий ступінь ізоморфізму, кореляцію з Божими іменами біблійних текстів, що пояснюється впливом Біблії на людську свідомість та сприйняття дійсності. Щоправда, їхнє семантичне наповнення, аксіологічні параметри, онтологічні виміри, прагматична, лінгвокультурологічна маркованість часто суттєво різняться.

Список використаних джерел

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньоєврейської і грецької на українську наново перекладена. – [Б. в. д.], 1988. – 1523 с.

2. Вдовиченко Г. Хто такий Ігор? Роман / Галина Вдовиченко. – К. : Нора-Друк, 2010. – 280 с.
3. Малярчук Т. Біографія випадкового чуда : роман / Таня Малярчук. – Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2012. – 240 с.
4. Матіос М. Нація : Видання поште. – Львів : ЛА «Піраміда», 2011. – 256 с.
5. Матіос М. Чотири пори життя / Марія Матіос: Вид. друге. – Львів : ЛА «Піраміда», 2011. – 264 с.
6. Мацьків П. Функціонально-семантичні особливості християнських теонімів у біблійному та фольклорному текстах // Проблеми гуманітарних наук. Випуск 26., 2011. – С. 45-58.
7. Пагутяк Г. Зачаровані музиканти. Роман-феєрія / Галина Пагутяк. – К., Ярославів Вал. – 224 с.
8. Пагутяк Г. Слуга з Добромиля. Роман / Галина Пагутяк. – Львів : ЛА «Піраміда», 2012. – 200 с.
9. Ринекер Фритц, Майер Герхард. Библейская Энциклопедия Брокгауза / Герхард Ринекер, Герхард Маер [пер. с нем. В. М. Ивановой, А. А. Карельского, Д. В. Щедровицкого]. – Кременчук : Християнська зоря, 1999. – 1088 с.

Summary. The article deals with Christian theonyms which are analyzed from the point of view of their stylistic, pragmatic and linguocultural marking by means of comparative analysis. That made possible defining the common and distinctive denotative, referential and connotative meanings of the compared nominations and also their place in the system of God's names in general.

Key words: sacred, onym, theonym, religious discourse, comparative analysis.

УДК 811.161.2

Н.М. Дзюбак, Я.М. Чопик

ВІЙСЬКОВО-ІНЖЕНЕРНІ ТЕРМІНИ, УТВОРЕНІ ШЛЯХОМ ВТОРИННОЇ НОМІНАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню лексики військово-інженерної галузі. У цій науковій розвідці детально проаналізовано механізми процесу вторинної номінації військово-інженерних термінів та особливості їх функціонування у військовій терміносистемі.

Ключові слова: термін, термінологія, терміносистема, термінотворення, термінна номінація.

Основним джерелом поповнення лексичного складу сучасної української літературної мови є термінологія. Термінна номінація, що супроводжує відкриття спеціальних понять науки і техніки, - цілеспрямований творчий процес. Наукова термінологія – це вище породження людської думки, оскільки її утворення відбувається свідомо, з прагненням до точності, чіткості, системності. Для створення нового терміна можуть бути використані різні мовні засоби, а вибір оптимального способу номінації наукового поняття – складний процес, який визначають об'єктивні та суб'єктивні внутрішньо- та зовнішньолінгвальні чинники.

Сьогодні маємо обґрунтовані твердження про кількісні та якісні зміни в мові. Наприклад, збагачення лексичної системи не тільки новими одиницями, а й новими значеннями, коли слово в актах вторинної номінації отримує новий денотативно-сигніфікативний зміст [1, 5]. Подібні явища спостерігаємо і в процесі найменування спеціальних понять військово-інженерної галузі.

Сьогодні потрапляємо на низку наукових праць, присвячених з'ясуванню походження спільнослов'янських та староукраїнських військових найменувань (А. Абдульманова, С. Ледеяєва, Д. Банзаров, П. Ковалів, Ф. Сороколетов), досить пильна увага у мовознавстві приділялась аналізу окремих тематичних груп української військової літератури XVI-XVIII століть (О. Апанович, Є. Альбовський, Бурячок, В. Горобець, В. Заруба, Л. Коломієць, Я. Рибалка).

Актуальність нашого дослідження зумовлена потребою цілісного усебічного вивчення сучасної військово-інженерної лексики. Військові терміни, утворені шляхом вторинної номінації, ще не були об'єктом спеціального дослідження.

Мета нашої наукової розвідки – дослідити механізми процесу вторинної номінації військово-інженерних термінів та особливості їх функціонування у військовій терміносистемі.